

Тоді мем святкувати ще більше свято: величне, всенародне свято.

А щоб се свято чим скорше наспіло, мусимо і ми, американські русини, приложити до загальної праці нашу руку.

Тож, позір Родимці!

В дні нашого американського русько-народного свята складім обіт: працювали безупину для добра нашої славної нації, щоб чим скорше святкувати свято незалежної, вільної, рівноправної Руси-України!"

Це було 26-го травня 1904-го року! Українці на рідній землі і в Новому Світі, хоч були розділені — як сказано в цитованій редакційній статті "Свободи" — "високими горами, широкими ріками і глибоким морем", були єдині своїм духом та бажанням волі. На скероване за посередництвом Володимира Гнатюка прохання "Свободи" відгукнулись тоді такі сьгодні історичні постаті, як: Іван Франко, Панас Мирний, Іван Нечуй-Левицький, Михайло Коцюбинський, Борис Грінченко, Микола Лисенко, Модест Левицький, Олена Пчілка, Ганна Барвінок, Михайло Старицький, Наталія Кобринська, Іван Стешенко, Василь Нагірний, Гр. Коваленко, Михайло Павлик, Микола Вороний, Євгенія Ярошинська і Михайло Лозинський. Їхні голоси-привітання надруковані в згаданому ювілейному числі "Свободи" під великим заголовком: "Краєві русини заморським братам"

Паралелі між цими ювілеями наявні, що їх чи не найповніше віддзеркалюють останні слова заклику-обіту з нагоди 10-річчя Українського Народного Союзу: працювати безупину для добра нашої славної нації, щоб чим скорше святкувати свято незалежної, вільної, рівноправної Руси-України.

Нью-Йорк

Ганна Черинь

ВІДЗНАЧЕННЯ ЮВІЛЕЇВ Т. Г. ШЕВЧЕНКА ЯК СВДЧЕННЯ ПРО РІВЕНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВДМОСТІ УКРАЇНСТВА

Шевченківські роковини від часу смерті Тараса Шевченка увійшли до традиційних обрядових і державних свят українського народу поряд з Різдом Христовим, Великоднем і Днем незалежності. Щороку ми збираємося на так звану "академію", що починається промовою, а далі йдуть декламації та пісні. Так буде й сьгодні. Минулого року один із слухачів, що сидів зі мною поруч, ще не почувши до кінця першого речення промови, досить голосно зауважив: "Знов те саме..." Отож і сьгодні начебто знов те саме. Але чи знаємо ми оте "те саме"? Чи дійшло воно, нарешті, після стількох промов і декламацій до нашого розуму, до серця й до душі? І чи дало очікувані наслідки?

Мабуть, усі ми знаємо, що Тарас Шевченко народився дев'ятого березня 1814 року в селі Моринцях, а помер 10 березня 1861 року в Петербурзі і що він майже одинадцять літ пробув у тюрмі й на засланні, а решту свого життя був під поліційним наглядом і під цензурою. Але чи справді знаємо ми добре зміст його страждального й мужнього життя, зміст його творів, його заповіти для нас? Коли ми востаннє читали "Кобзаря"?

Щонеділі в церкві йде та самісінька служба, що й минулого й позаминулого року; ми слухаємо ті самі цитати з Євангелія й без нарікань повторюємо: "Господи, помилуй" і "Подай, Господи" Слухаємо читання Євангелія від Матвія, Марка, Луки й Іоанна і навчаємося істини від них. А от Євангеліє пророка України, великомученика Тараса

занедбуємо. “Ті самі” слова нам надокучає слухати, і на щорічну “академію” часом не хочеться йти. Бо все те ми нібито вже знаємо.

Порівняємо наші святкування з відзначенням 50-річчя з дня смерті Шевченка 28 лютого і 5 березня 1911 року в Москві. Перенесімося думкою в столицю Росії, тієї Росії, що віками душила в самому зародку ідею української самостійності. Росія заборонила влаштувати свято в Києві, боячися повстання, але дозволила під тиском прогресивних сил відзначити роковини в Москві, сподіваючись, що небагато буде учасників; може, стільки, як у нас на чикагських “академіях” Комітет розіслав запрошення до всіх редакцій, клубів і організацій Москви й Петербурга, України, Галичини й Буковини, разом — 500 запрошень. Перед святом влаштували шевченківську виставку на 656 експонатів, яку відвідали понад 4 тисячі людей. Розпорядниками виставки були одягнені в українські вбрання студенти. Вранці 26 лютого відправили панахиду.

Свято 28 лютого теж почалося панахидою. По тому відбулося ранкове урочисте засідання зі вступною промовою академіка Корша і привітаннями від організацій (були вони всі зачитані, і їх вислухували всі з настороженою, гострою увагою, бо не було порожніх слів). О шостій годині вечора — перерва, а о дев'ятій відбулося вечірнє засідання, що складалося з п'яти рефератів і тривало до першої години ночі.

П'ять рефератів! І то в Москві! Що б то сказали наші патріоти, що їм тепер і одного реферата забагато?! І, здається, на тім святі не давали кави з солодким. Принаймні такого не записано в протоколі. На сцені, на блакитному тлі, стояло погруддя Поета, прикрашене квітами і колоссям. Промови делегатів електризували присутніх. Зі сльозами розповідала делегатка з Києва, як українці сподівалися зробити це свято в Києві, як вони “уривали загорьовану копійку й робочу годину, щоб допомогти в урядженні ювілейних свят”, і яке велике було горе киян, коли уряд їм це заборонив...

5 березня продовжували святкування. Увечері відбувся грандіозний концерт: вистава “Назара Стодолі”, виступ хору з 200 осіб... Всі встали на “Заповіт”, прирівнюючи його до національного гімну. А на кінець — кантата Миколи Лисенка на слова Шевченка - “Б'ють пороги”

Це свято стало офіційним визнанням Тараса Шевченка як найбільшого українського національного поета, яким він є й у наш час, поета світового масштабу. Таку оцінку винесли не тільки українці, а й присутні на святі представники російської та іншонаціональної інтелігенції.

Кожна країна асоціюється зі своїми найбільшими поетами. Промовте “Англія” — і одразу впливає в уяві ім'я Вільяма Шекспіра; Німеччину уособлює Гете, Шотландію — Бернс, Італію — Данте, Росію — Пушкін. А Україну — Шевченко. Ще за життя він став найбільшим нашим поетом, і його вже в молодому віці українці називали батьком.

Є на світі люди, що чарують усіх навколо себе. Вони можуть бути не дуже вроодливі, навіть непоказні, але є в них щось таке, що впливає з першого погляду, підкорює, навіть тих, що мають протилежні переконання. Такі люди в уряді узгоджують своїх опонентів і втілюють у життя

Портрет Т. Шевченка;
Худ. О. Кульчицька, ліногравюра, 1920.

найсмівливіші, часом навіть некорисні проекти. Франклін Рузвельт, Джон Кенеді, Рональд Рейган, а з українців — Симон Петлюра належить до таких харизматичних особистостей. До них належав і Тарас Шевченко, що своїми піснями, як Орфей, упокорював навіть лютих російських тигрів. Не відмовляючись ані на крихту від своїх ідей і переконань, Тарас Шевченко заєднував собі приятель і допомогу російських урядовців і навіть поліційних наглядачів.

Зачаровані багатограними талантами Шевченка, люди навіть не усвідомлювали, що саме їх у цій людині чарує. Розповіді сучасників Шевченка не дають повної уяви про його вигляд. Одні вважали його дуже вродливим, інші — посереднім, а дехто навіть негарним. Ось свідчення поляка Беліна-Кенджицького: “Мужчина середнього зросту, досить кременезний, з лица дуже звичайний, сказати б, навіть негарний, бо вуста мав вузькі й затиснені, а ніс, як у нас кажуть, кирпатий. Зате очі мав незвичайні — великі, чорні, бистрі, блискучі, повні жвавості” Щодо очей, то інші сучасники казали, що вони сірі. Кольорових фотографій тоді ще не робили, отож так ми й не знаємо, якого кольору були Тарасові очі. Але знаємо, що ті очі, дзеркало його душі, були розумні й повні вогню. Врешті, Шевченко приваблював з першого погляду, а, познайомившись із ним, люди забували про зовнішність, бо головний чар цієї особи полягав не в зовнішності, а в його талантах до малювання, віршів, співу й навіть до танців. Шевченко часом і сам не знав, що його найвище покликання: малювати він хотів для людей, що ще не опанували грамоти, але всім серцем реагували на образ і пісню. Шевченко навіть вирішив стати гравером, щоб творити недорогі репродукції для бідного народу. Але безумовно найсильніші, геніальні здібності поета були в його словах, у його думках, що ставали на папері “сумними рядами” Його гнівні, бунтарські слова здобували трибуну скрізь, де він з’являвся, навіть у великопанських салонах Москви й Петербурга, хоч і дорого платив за те поет, платив стражданнями, своїм особистим щастям і здоров’ям.

Харизма і магнетизм поета підсилювались тим, що він був і в житті, і в творчості шляхетним, добрим, довірливим і доброзичливим. Інші цим зловживали, а Шевченко казав: “Я і сам знаю... Та нехай лучче мене тричі одурять, а все-таки учетверте подам тому, хто справді не бачив, може, шматка хліба” Отак і слова свої він подавав навіть тим, кому вони були не потрібні або прикрі, сподіваючись, що комусь вони принесуть добро і користь.

Скромний поет аж боявся своєї популярності. Коли він у 1858 році повернувся із заслання, а в Україну йому було заборонено їхати, то в Москві й Петербурзі українці й ліберальні росіяни вітали Шевченка буремно. “Боюся, як би мені не стати модною фігурою”, — писав Шевченко. А він же скромно мріяв про свою родину, про вірну дружину й діток у власній хаті десь над Дніпром. Проте, не знайшлося такої жінки, що стала би поруч із ним і поділила його долю й долю. І помер він самотнім.

Харизматичний чар Шевченка живе й тепер, багато літ по його смерті. Цей велетень духа людського був непохитно чесний і правдивий.

Ми не лукавили з тобою,
Ми просто йшли — у нас нема
Зерна неправди за собою, —

каже поет у вірші “Доля”

Ось у чім суть чару і магнетизму нашого великого поета. Небагато навіть великих людей можуть таким похвалитися.

Така правдивість давала змогу Шевченкові, що почав від народних балад пісенного стилю, перейти до складних тем і сюжетів, шукати паралелів для України в Святих Письмі, по-своєму, по-шевченківськи тлумачити традиційні сюжети. Хоч провінційні богослови піднімали брови й ще тепер те роблять, читаючи або перелистуючи “Неофітів” або

“Марію”, розумні дослідники вітають використання апокрифів, що наближають релігію до нашого життя, а не віддаляють нас від неї, що роблять Матір Божу символом української матері-страдниці.

Шевченко все більше й більше стає частиною нашого сучасного життя. Дослідники на батьківщині й на чужині відкривають нові документи, розробляють тематику і стиль Шевченка в наукових працях і белетристиці. І тут на перший план виступала тенденційність.

Від самих початків совєтської влади партійна критика намагалася повернути Шевченка в свої лави, зробити його мало що не марксистом і потенціальним комуністом.

...Ну, а якби Кобзар до нас навідався, хоч і на нашу “академію”? Кого б і що він тут побачив? Побачив би на сцені трохи молоді, що їй сказали вивчити декламації кількох віршів і дещо проспівати, а також гопаком нас похастувати — а для того й українська мова не потрібна, аби українські ноги, а голова нехай думає по-англійськи... А в публіці нудьгують і позіхають емерити* й кандидати в емерити, що хотіли б уже, поки стемніє, дістатися додому...

А воно ж якраз на нас припав обов’язок тримати вогнище української самостійності. Нам же тут ніхто не забороняє збиратися, святкувати і скільки хочеш писати й говорити українською мовою. І писали, й говорили, поки чужого не навчилися. Вже й ми розумні стали, а наші діти і внуки і поготів. Ну, ми ще збираємось отак, як тут, промови виголошуємо, мережачи їх цитатами з Шевченка, на свій лад перекрученими. І в кожній школі українознавства написано на стіні: “Учіться, брати мої, думайте, читайте. І чужого научайтесь, й свого не цурайтесь” Ну, наша молодь і виконує ці заповіді: першу частину — цілком. Научились чужого, і доброго й лихого. Більше — поганого, бо його легше навчитися. А от щодо другої частини — “свого не цурайтесь” — то ми й не цураємось борщу й вареників, і гопака танцюємо... І на Маланку ходимо, що ж, ніхто не цурається українського хліба й сала, навіть і чужинці, включно з росіянами. Але коли йдеться про громадську працю, про боротьбу за права України, врешті коли треба долар дати — там “нецурання свого” пропадає. Берімо за приклад із того ж таки Шевченка. Не ниймо! Він кликав нас “громадою обух сталить” і йти боротися за волю.

Шевченко — це прапор України. Ми всі боремось, щоб ухопити держак, хитаємо його то в той, то в інший бік, вириваємо його один від одного, тягнемо навіть в бік свого партійного середовища. Ми думаємо, що цей прапор прив’язаний до держака; а він же вільний, він сяє в небі над цілою Україною і над усіма українцями в світі.

З нашого розсіяння в діаспорі є один позитивний наслідок: що майже в кожному великому місті чи в якому спеціально обранім центрі є українські громади. Що, сварячись, мучачись, хворіючи й оживаючи, все-таки тримаються вкупі. Всі вони шанують і боготворять Тараса Шевченка. Це те, що нас усіх об’єднує, це справді наш прапор. І наш поет стає всесвітньо знаним. Навіть один із кратерів планети Меркурій названий у 1976 році ім’ям Шевченка, і астероїд число 2427 носить його ім’я. З ним всесвітньою стає Україна.

Пам’ятаймо, що велич поета залежить від його народу. Будьмо гідними Шевченка! Читайте його! Кожного разу це буде по-новому, бо хоч Шевченко незмінний, ми змінюємось й будемо змінюватися, і час від часу мусимо перевірити свою національну інтегральність творами нашого Пророка, оновитися його словом.

Ще раз повернуся до святкування 50-ліття смерті поета в Москві. У привітанні української групи “Кобзар” було сказано те, що стосується й до нас: “Хай зостанеться слід великого святкування — єдність українців”

Нью-Йорк

Пенсіонери.